

ATATÜRK, CUMHURİYET ve TİYATRO

Yrd. Doç. Dr. Semra ŞEN*

Türk Tiyatrosu; kırsal kesimlerin köy tiyatrosu ile kentlerdeki halk tiyatrosu olan, Geleneksel Türk Tiyatrosu ile Batılı Türk Tiyatrosu'nu içerir. Kökenleri tarih öncesi bolluk törenleri ve Anadolu'da söylenen halk hikayelerine, masallarına ve doğanın samimiyet ve içtenlikle taklidine, dinsel törenlere dayanır. Türk Tiyatrosu'nun en önemli özelliği açık biçim ve göstermecî tiyatro tenkitlerine ve otantik anlatıma dayanmasıdır.

19. yüzyılda kesin biçimini almış olan ortaoyunu, daha sonra Batı Tiyatrosu'nun etkisi altında tuluat tiyatrosunun doğmasına yol açmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, Batılı Türk Tiyatrosu'nun üçüncü evresini oluşturur. Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu 1960 öncesi ve sonrası olmak üzere iki evreye ayrılabilir. 1923 - 1940 Cumhuriyetin kurulması ile birlikte gelen yenileşme doğrultusunda, Halkevleri'nin tiyatro etkinliklerine başladığı, Halkevi yayınları ile oyun yazarlığının desteklendiği ve yeni bir kadronun oluşturulmaya çalışıldığı dönemdir. Kurtuluş Savaşı'nın, Cumhuriyet üst yapı reformlarının, Türklük kavramı ile Anadolu - köy sevgisinin işlenmesi şeklinde üç eğilim içerisinde değerlendirilir.

1927'lerde yazarlarımız haklı olarak tiyatroya faydacı bir anlayışla bakar ve ondan yeni baştan yaratılmakta olan vatanın ulusuna, başardığı büyük inkılap etrafında geliştirilmesi bakımından yardımcı olmayı bekler. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte kendini yenileme yolundaki Türkiye, faydacı bir sanat anlayışı içinde olmalıdır. Nihayet 1928 Anayasası ile güzel sanatlar; "Cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik ve inkılapçı" prensiplerin hizmetine girer.

1930'dan sonra, düşünce hayatımızı geliştiren, toplumsal kalkınmamızı kanalize eden hareketlerin hemen hepsi, Anayasamız'ın Türk Devleti'nin niteliğini belirten ikinci maddesi hükümlerine bağlı olarak tiyatromuz, Yeni Türkiye'nin kaderini çizen bu resmi görüşler doğrultusunda yürür. Türk Milletini "ümme" olmaktan çıkararak inanç özgürlüğüne sahip bir millet yapma amacıyla hareket eden Atatürk'ün direktifleri ile 15 Nisan 1931'de Türk Tarih Kurumu, 19 Şubat 1932'de Halkevleri kurulur. Böylece cumhuriyetçi ruhun aşılması bir amaç olur. Biraz geç olmakla beraber, bundan sonradır ki, Kurtuluş Savaşı heyecanı ve devrin

*Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü Başkanı.

dinamik ruhu tiyatromuzu etkilemeye başlar.

Kurtuluş Savaşı, sadece yurdun düşmanlardan arınışını, altı asırlık Osmanlı İmparatorluğu'nun harabeleri üzerinde bir cumhuriyetin doğuşunu getirmez. Yeni bir hayat görüşü ve yeni bir insan da getirir. Böylece geleneksel değerler dünyasından koparak yeni değerler dünyasına atlarız. Fakat kendi bünyemizde onun da savaşını veririz. Coğrafyamız İstanbul ve Anadolu diye ikiye bölünür. 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin kuruluşu ile Padişah hükümeti arasında idare ikiliği ortaya çıkarır. Bu ikiliğe bireylerde de rastlanır. Bir yanda halife ünvanını taşıyan bir hükümdar, bir yanda yurdu esirlikten kurtarmaya kararlı Mustafa Kemal, bir yanda kendilerine güvenlerini yitirmiş işleri iyi giden insanlar, bir yanda ise esirliğe özgürlük savaşı açmış bir millet.

1930'dan itibaren tiyatromuz, dramını yaşadığımız bu yakın geçmişe dönerek bu bölünüşün diyalektiğini yaşar. Birey, aile ve toplumda yaşanan ikiliği araştırır. Bu ikiliğin kökleri, aslında Tanzimet devrine, hatta daha gerilere gider. Türkiye, cumhuriyetin öncesi ve sonrasında "inanmayanlar ve inananlar" gibi iki kanadın savaş alanı olur. Yankılarını tiyatro eserlerinden de izlemek mümkündür. İstiklal Savaşı destanından bir sayfayı tanıtan Sakarya'da, bir yandan meclisten Mustafa Kemal'in başkomutan seçilmesi konusunda ortaya çıkan kuşku, bir yandan da Kafkas cephesinde esir düşmüş bir gencin Sakarya Savaşı'na katılmaktaki tereddüdünü görürüz.

İnananların cephesinde parola "her şey vatan için" dir. Vatanın kurtarılması amacı her şeyin üstündedir. Bu savaş devrinin perdesi 1933'de Faruk Nafiz'in yazdığı Kahraman adlı piyesle açılır. Olay 1920'de bir köy hanında geçer. Bu eseri Hüsamettin Işın'ın Atatürk'e İlk Kurban'ı izler. Mustafa Kemal taraftarı bir ailenin, padişah taraftarı olan baba tarafından öldürülmesiyle ikiye bölünmesi anlatılır. Ana'da ise, anne düşmanlar için casusluk yapan oğlunu öldürür. Gönüllerin Türküsü'nde Tunçkanat, zafere götürecekt evraklar için babasını ve onun arkadaşı subayı öldürür. Devrin Yolcuları'nda, casus kızkardeşin öldürülmesine göz yumar. Vatan ve Vazife'de, bir subay nişanlısını kendi elleri ile boğar. Böylece sevgililer, oğullar, kardeşler, babalar, toplumsal bilince ulaşabilmek için vatan sevgisiyle fedakarlık yapmak zorunda kalırlar.

Bir Yuvanın Şarkısı, Yanık Efe, Çoban gibi piyesler pedagojik amaçla yazılan eserlerin yanında Tohum'da Necip Fazıl, Kurtuluş Savaşı'nda görülen olağanüstü Türk gücünün adeta mistik açıklamasını verir. Tohumu bulan ağacı kazanır. Milli savaş, bu tohumun fıskırması sayesinde kazanılmıştır. Yunus Emre'nin mistik ruhu ile savaşçının cesareti birleştirilir.

1930'lardan sonra bu cevher yaratılmak istenir. Türk milletinin ve Türk halkına ait herşeyin idealleştirilmesi bu amaca dayanır.

15 Nisan 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu'nun çalışmaları unutturulmak istenen Türklüğü, cesareti, temiz ruhu gerçek değerleri ile tanıtmak, yaşatmak amacını taşır. 1932'den itibaren yazılan Mete, Özyurt, Akın, Atilla'nın Düğünü. Sümer Ülkeleri gibi eserler bu bilimsel amacı desteklemek için yazılmışlardır. Cumhuriyet ilan edileli henüz on yıl olmuştur; fakat bu süre içinde, dilde, kıyafette, eğitimde devrimler yapılmıştır. Özgür vatanın havası ulusu doldurmuştur. Bu yeni bir devirdir. Eğitim amacıyla yazılan eserlerin bir kısmı inkılapları, bir

kısmı Atatürk'ü, bazıları da henüz yaşanmamış gelecek zamanlarda, Türkiye'nin ulaşacağı başarıyı, ulaşılmış gibi anlatırlar. Yaşar Nabi'nin İnkılap Çocukları sönen Osmanlı Hanedanı'ndan kalan mirası anlatır.

Cumhuriyet döneminde onarılmaya başlanan vatanda askere giden genç, nereye, niçin, ne zamana kadar gittiğini bilir. Çınar'da tembelliğe, hurafelere, yobazlığa karşı, halk uyandırılmaya çalışılır. Hedef, İstiklal Savaşı'nı, Ata'yı ve İnkılapları ele alır. On inkılap, inkılapları karşılaştırır ve hepsini aynı değerde bulur. Bay Önder, cumhuriyet ülküsünü aşılama ve Atatürk'ü sevdirmeye çabasıdır. Bu piyeste, yeni devrin insanı şöyle anlatılır:

Bizim başımız adam, gövdemiz sade ateş.
Bileğimizde bilgi, bize imrenir güneş.
Pusatımız altındır, güçlük bize oyuncak.
Amacımız en yüksek uygarlığı da taşımak. (s. 45)

Cumhuriyet Çocukları'nda; yeni gençlik dinamik ve sporcudur. Kızılı erkekli yaşamasını bilen, kendi mesleğini seçen yeni kuşakla eski kuşak arasındaki düşünüş ve hayat anlayışı ortaya konur.

Deli adlı eserinde Refik Halit, 1908'de şuurunu kaybeden birinin, 1930'da tekrar şuuruna kavuştuğu zaman etrafını uyamayacağı kadar değişik bulur. Ata'nın başarılarını dile getiren piyeslerin yanında, geleceğin Türkiye'si'nin anlatılması da ihmal edilmez. Beyaz Kahraman'da Aka Gündüz, mucit Türk doktorunu ele alır. Haydi Suna'da ise Türkiye XXI. yüzyılda çok ileri bir memleketir.

Yeniden yaratılmakta olan Türkiye'nin siyasi özgürlüğü yanında, ekonomik özgürlüğe de sahip olması istenir. Cumhuriyet devrinde bu inkılabın gerçekleşmesi için atılan adımlar da tiyatroyu etkiler. Beş Devir'de ekonomi savaşı açılması istenir. Kafa Kağıdı, köy düğünlerindeki yersiz masrafların yapılmamasını, Para Delisi'nde ise para hırsı, Vergi Hırsızı'nda ise ticaret ahlakı istenir.

Yeni kuşakları, hem ruhen hem de beden sağlığı bakımından iyi yetiştirme, Türkiye'yi, Türk Milletini ve kurtarıcısını yükseltme amacı ile harcanan bu çabanın paralelinde ve daha önemlisi, Cumhuriyetin himayesinde; 1924'de çıkarılan İlk Öğretim Kanununun ışığı altında 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevlerinin yürüttüğü organize çalışmalardır.

Halkevlerinin, özellikle dil, folklor, güzel sanatlar, halkı okutma, spor, müze, sergi ve temsil kollarındaki çalışmaları ile Türk Kültürü'ne yaptığı katkı inkar edilemez. Dörtte üçü köylü olan bir ülkede köylü ile şehirliler arasındaki karşılıklı sevgi ve bağlılık duygularını geliştirmelidir. Halkevlerinin samimi ve iyi niyetli köycülük görüşüne bağlı olarak 1940'da Köy Enstitüleri açılır. 1945'de toprak kanunu çıkarılır. Halkevlerinin çağrısına uyarak koşan gençlik, çeşitli kollarında çalışarak; dili, rengi, sesi, hareketi ve ışığı ile yurdu ve yurt insanını tanıma imkanını verir. 1933'den sonra Halkevleri sahneleri kendi amaçlarına uygun tiyatro eserlerine ihtiyaç duyarlar. Bu da büyük küçük birçok piyesin yazılmasına yol açar.

Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan önemli çalışmalardan biri de 1933'den 1950'lere süren

ve devlet tarafından ödülleriyle teşvik edilen dörtte üçü yerli eserlerden meydana gelen yüze yakın oyunlardır. Halkevlerinin bu yayınlarda aradığı koşullar vardır. Halk eğitime elverişli olmak, halk eğitimi ideallerine bağlı kalmak. 1950'den sonra ise çoğu eserler gerçekçi niteliğe bürünür. 1936'da Devlet Tiyatrosu'nun kuruluşundan çok sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan tercüme ve telif oyunlar da tiyatro repertuarının zenginleşmesini sağlar.

Eğitim seferberliğinin daha yaygın hale gelmesi için gençleri kahvelerden, kumar ve içkiden uzaklaştırma ve köyü sevdirmeye yolu tutulur. Değişen Adam bu amaçla yazılır. 1933'den sonra köyün gündemden güne artan bir genişlikle tiyatroya yerleştiği ise bir gerçektir. Bu Toprak İçin, Himmet'in Oğlu, Yörük Emine bu amaçla yazılmış eserlerdendir.

1940'da kurularak 1945'den sonra yurda öğretmen vermeye başlayan Köy Enstitüleri'nin; cahil kalmış köylünün, kendisi için çalışan öğretmenin karşısına çıkarılışını, başka bir ortamda yetişip gelen köylünün şehirde erişimindeki etkisini görürüz. Mahmut Makal'ın 1950'de yayınlanan Bizim Köy'ü, bize köyün sosyal yapısını verir. Büyük gücünü köye yönelten tiyatro, kasaba ve şehirlerin büyük problemleri üzerinde de durur. Köşebaşı adlı eserinde Ahmet Kutsi Tecer, şehir içinde bir mahalleyi ele alır. Kadın haklarını açık ya da kapalı bir şekilde ele alan, koruyan oyunlar da yazılır. Örf ve adetlerin baskısı altında ezilen kadını ilk defa ele alan ve konuya sosyal nitelik veren Necati Cumalı, Halkevlerinin folklor çalışması açısından hareket eden yazardır. Konusunu bir halk efsanesinden alan Boş Beşik'le kadın problemi, bir daha terketmemek üzere tiyatroya maledilir.

Batılı olma hevesimiz ve batıyla temasımız hayli eskidir. Batı medeniyetine yaklaşmak için giriştiğimiz atılımlar, bize yeni krizler getirmiştir. Cumhuriyet döneminde de yeni krizler belirmiştir. Halk ve birey, kendi içlerinde, kendi düşüncelerinde ikiliğe düşmüşlerdir. Geçiş devirlerinde rastlanan bu bölünme normaldir. Devrin tiyatrosu, medeniyet konusunda fazla durmaz. Toplum ve birey çatışmasını zaman zaman ele alır. Andaval Palas'ta ayrı ortamların, ayrı eğitim kurumlarının yetiştirdiği insanlar medeniyet üzerine konuşurlar.

Türkiye'nin Nato'ya girmesinden sonra Kore'de çarpışması ve Türk askerlerinin orada gösterdiği kahramanlık; Kahraman Esirler ve Türkiye'den Kore'ye adlı iki piyesin yazılmasına sebep olur. Türklerin savaşa katılımı ve kahramanlıkları anlatılır. 1955'de yazılan Simla'da Bir Gece'de ise, adeta Türkiye'nin sağcı ve solcu problemlerine bir çözüm yolu aranır. Harput'ta Bir Amerikalı'da, zengin memleketlerin geri kalmışlara yardımda geç kalışına sitem vardır. Haldun Taner'in 1953'de yayınlanan Günün Adamı adlı eseri, bilim, idare ve siyaset adamlarının tutumlarına ve düzensizliğe yönelik bir taşlamadır. 1960'dan sonra ise, sosyal taşlama tiyatro edebiyatımızda oldukça geniş yer tutar.

1933 - 1959 arasında gelişen tiyatromuz, gerçekleri tanıyarak ve çarelerini bulduktan sonra yaşayan toplumu daha iyiye götürme çabasından çok, romantik dolantılarla topluma ders verme yolunu tutmuştur. 1946'lardan sonra bazı eserler daha gerçekçi ve daha evrensel bir tiyatroyu getirmeye başlar. Bir toplumu kendi günlük gerçekleri içinde tanıtan Köşe Başı, mesken hasretiyle çırpınan ailelerin macerası olan Branda Bezi, dedikodular arasında bunalan kadının hikayesi Mine, birçok değerlerin para esirliğine düştüğü bir devri yansıtan Paydos,

böyle bir tiyatro anlayışını müjdeleyen oyunlardır. Halkevlerinin çalışmaları, bazı şehir ve kasabalarda kültür hareketlerinin doğmasına imkan verir. Dergiler çıkarılır, eldeki matbaalardan faydalanılarak o şehir ve kasabalarda kitaplar basılır. Halide Edip, Maske ve Ruh'unda Nasreddin Hoca'nın bu dünyaya bağlı toleranslı görüşünü benimser. Halit Fahri, Bir Dolaptır Dönüyor'da en önemli kişileri ile Karagöz oyunlarının kadrosundan faydalanır. Karagöz'ün modernleştirilmesi konusunda İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun çabaları da, halk sanatlarına gösterilen ilgiyi belirtmesi bakımından değer taşır.

Böylece Halkevleri, yerli malzemenin modern anlayışla karşılaştırılmasını sağlayarak, sanat alanında en büyük başarısını göstermiştir. Sanatçıyı ise, idealist, dünya zenginliklerinden uzak, özgür, duygu dünyalarının aristokrati kimliğinde tanıtılsa da, devrin sanatçısı ile bu görüş arasında tam bir bağlantı kurmak mümkün değildir. Çünkü tiyatro yazarları, sanatlarının büyük kısmıyla devrin, siyasi ve idari görüşüne bağlı görünürler. Yakın mazinin tiyatrodaki canlandırılması ve yeni devrin düşünce doğrultularının belirtilmesi demek olan epik ve idealist görüşün getirdiği eserler; yurtsever, güvenli ve dinamik bir ruhun yaratılması için yazılmışlardır. 1960'lara kadar devlet kurumlarının zaman zaman tertiplelediği sergileri, dağıttığı ödülleri de hesaba katarsak, güzel sanatların ve edebiyatın, dolayısıyla tiyatronun az çok desteklenmiş olduğunu görürüz. Tiyatrodaki güdümlü nitelik kısmen de yardımla ilgilidir.

Kabuğunu değiştiren dünya içinde Türkiye'nin bir değişmeye uğraması nasıl normal ise, Türkiye'nin insanının bu değişmeden etkilenmesi, çeşitli yayın araçlarının getirdiği bilgilerle uyanması da öyle normal bir olaydır. Bu yüzdendir ki 1960 yılından sonra yazılan tiyatro eserlerinde bir başka insan tipi, bir başka dünya görüşü ile karşı karşıya geliriz.

İsyancılar'da kuraklığı yaşayan köylünün Garip Ali'si yalvarır:

Medet umdum gökyüzünden,
Dağ başından hem düzünden.
Gecesinden gündüzünden,
Gökyüzünde yok bir bulut,
Gözyaşımı Tanrım kurut,
İçimizden çıkmaz umut. (s. 8)

Yaşar Kemal'in Uzun Deresi'nde, kasabalı bakkala borçlu köylünün malları haczedilir. Uzundere, köylü dertlerinin kasaba ve şehirlere ulaşmasını önleyen bir sembol niteliğindedir.

1960'dan sonra tiyatro eserlerindeki sosyal taşlama ile Rifat Ilgaz'ın Hababam Sınıfı'nda hocaların yetersizliği, idarecilerin keyfi tutumu, kısaca eğitimin aksak yönlerinden, Recep Bilginer'in Ben Devletim'inde, vatandaş işlerinin devlet dairelerinde iyi yürümeyişinden bahsedilir. Dilekçe'de aşığı yukarı aynı konu üzerinde durulur. Keşanlı Ali Destanı toplumun çeşitli seviyedeki tipleri ve çevreleri ile alay ederler.

1923 - 1960 yılları arasındaki tiyatro, hayatın bir çok yönüne el atmasına rağmen, konularını yansıtırken daima eğitici, düzen teklif edici, kusacası ölçülüdür. Bu tiyatro, daima,

yaşatılmak istenen bir toplum, yaratılmak istenen bir insan düşünür; bunun için de hayata yukarıdan bakan idealist bir görüşle ve bazı ölçülere uyarak eser verir. Bireyden ziyade toplumun varlığının kabul edildiği bir toplumun tiyatrosunda, bireylerin sesi az duyulur. Birey toplumdaki yerinin ne olduğunu düşünmeye başlar; düşünmesinin getirdiği rahatsızlıklar belirir.

1960'dan sonra yazılan eserlerin insanı ise bunlardan daha rahatsızdır. Son yılların tiyatrosunda sorunları ele alış şekli de bir başka niteliktedir. Daha önceki eserlerde suç işleyen yerilir ve cezalandırılırken, yeni eserlerde, suçlu sandığımız insan hastadır. Şefkate, bakıma, iyi edilmeye ihtiyacı vardır. Reis Bey'de ceza yerine şefkat uygulanması savunulur. Duvarların Ötesi'nde ve 72. Koşuş'ta bazı mahkumların, mahkum olmayanların çoğundan daha duygulu, daha dürüst ve daha mert olduğu görülür.

İçerdekiler, Yarın Cumartesi, Evcilik Oyunu, Birtakım İnsanlar, Bozuk Düzen, Mor Defter, Mikadonun Çöpleri ve daha başka eserler, namus, ahlak, gelenek ve hayat anlayışımıza insanlığa layık ölçü ve toleransı getirirler. Bu konulara mutluluk veren aydınlık bir gözle bakarlarsa.

Çok önemli olan bu geleneksel ayıp ve utanç duygularından sıyrılıp akli kullanarak ve zamanla birer doğma niteliğini almış görüşlerin bulanıklığını bir tarafa bırakarak, insana, insanca bakma ve sorunların nedenlerine gitme yeteneğine, öteki edebi türler daha önce ulaştıkları halde, tiyatro ancak 1960'dan sonra kavuşur.

Her türlü arka düşünceden uzak ve açık olan çağdaş Türk Tiyatrosu, insanı hayatın merkezi yapan çağdaş felsefenin içindedir. İster eser eser bakılsın, ister tümüyle ele alınsın, bu tiyatro zannedildiği gibi, çevrenin ve toplumun yapısıyla uğraşmaz. O sadece, çevre ve toplumun birey olarak insanı mutsuzluğa götüren yönlerine karşı tepki gösterir ve itiraz eder. Çağdaş Türk Tiyatrosu'nda görülen insan, bu rahatsızlığı duymuş insandır. Çağdaş insan, yalnız bugünkü Türk Tiyatrosu'nda değil, çağdaş dünya edebiyatlarının ve tiyatrolarının hepsinde görülür.

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, her alanda çağdaş atılımlarının yer aldığı, tiyatronun yaygınlık ve etkinlik kazandığı evredir. Darülbedayi, İstanbul Operet Heyeti, Şehir Opereti gibi toplulukların gelişme gösterdiği. Afife Jale gibi ilk Türk kadın oyuncunun tiyatroya çıktığı evrelerin üzerinden çok zaman geçmiştir. Yenileşme hareketleri içinde, gençlik tiyatroları, öncü sanat tiyatroları, ulusal tiyatro, politika tiyatrosu, devrimci tiyatro pratiği gündeme gelmiş, yeni oyun türleri ortaya çıkmış, tiyatro literatürü hızla artmıştır. Tiyatronun politikleştiği bu evrede, sorunlar belli bir dünya görüşü açısından ele alınmaya başlamıştır. Çağın eleştirisine geçilmiş, insanlık sorunlarına genellemesine yönelinmiş, çağdaş ulusal kimliğin bulunmasına dönük bir tiyatro eylemi yer almıştır. Bu dönemin başlıca oyun yazarları: M. C. Anday, O. Rıfat, H. Taner, O. Asena, T. Özakman, N. Cumalı, A. Nesin, O. Kemal, Y. Kemal, N. Kurşunlu, R. Bilginer, G. Dilmen, T. Oflazoğlu, B. Sabuncu, B. Erenus, M. Baydur.

Cumhuriyet Dönemi, özellikle kuruluş yıllarında 1936'da Devlet Konservatuarı'nın ve Devlet Tiyatroları'nın olduğu kadar, İstanbul Belediye Şehir Tiyatrosu'nun da kurulmasına, tiyatronun kurumsallaştırılmasına da tanıklık eder. Özel tiyatroların da geniş yaygınlık kazandığı bu dönemde: Naşit Topluluğu, İstanbul Tiyatrosu, Gönül Ülkü - Gazanfer Özcan Tiyatrosu, Nejat Uygur Tiyatrosu, Ferhan Şensoy Tiyatrosu, Levent Kırca Tiyatrosu, Küçük Sahne, Dormen Tiyatrosu, Kent Oyuncuları, Dostlar Tiyatrosu, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu, Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Meydan Sahnesi, Ankara Sanat Tiyatrosu ve bunun dışında başta İzmir ve Adana olmak üzere bir çok büyük kentlerde kurulan şehir tiyatroları vardır.

Cumhuriyet döneminde konservatuarlar açılmakla birlikte sahneye koyuculuk, yönetmenlik ve sahne tasarımı başlı başına bir sanat eğitimi olarak gerçekleştirilememiş, bu nedenle de sahneye-koyuculuk daha çok oyuncu - yönetmen kimliği içinde uygulanmıştır. Devlet Tiyatroları'nda Cüneyt Gökçer, Mahir Canova, Raif Alıncık, Bozkurt Kuruç, Can Gürzap gibi adlar yanısıra, yönetmenliği başlı başına uğraş edinen: Yücel Erten, Kenan Işık gibi adlar yer alır. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda yönetmenlik Muhsin Ertuğrul adına bağlıdır. Dramaturjiye bağlı sahne tasarımı kavramı daha yeni yeni yerleşme durumunda olan Türk Tiyatrosu'nda genellikle sahne dekoru gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatro yaşamında eğitim de önemli bir yer almıştır. Bugün için Ankara, İstanbul ve çeşitli illerdeki konservatuarlar yanısıra, üniversitelerde de tiyatro eğitimi yapılmaktadır.

Bugün dış ülkelerde de alkışlanabilen çok renkli tiyatro görüntümüz gelişme ve yaygınlaşma aşamasını yaşıyor. Elbetteki her gelişme bazı güçlükleri de taşır. Bunlar tiyatrolarımızın yasa, yönetim, disiplin, iç eğitim ve ekonomik sorunları, Türk Tiyatrosu'nun organik bir bütünlüğe kavuşabilme sancuları olabilir, özveri ve elbirliğiyle, sorumluluk duygusuyla aşılabilecektir. Bu sorumluluk yalnızca tiyatro çalışanlarının değil, tüm toplumun ve devletin sorumluluğudur. Sanata destek veremez, tiyatroyla kucaklaşamazsak " Hayat damarlarımızdan biri kopar ". yaşama sevincimizi ve uygar dünya ile barışabilme fırsatımızı yitirebiliriz. Uluslararası Tiyatro Enstitüsü'nün girişimleri ile 1962 yılından beri; 27 Mart günü, enstitüye üye ülkelerde kutlanan " Dünya Tiyatrolar Günü " 1978 yılı 27 Martında ilk kez ulusal düzeyde yayımlanan bildiriye tüm yaşamını Türk Tiyatrosu'na adanmış Muhsin Ertuğrul'un kaleme almasıyla ulusallaştırılmıştır.

Sanatçı; ışığı altında ilk duyan insandır. Bu ışığın kaynağı ise Atatürk İlke ve İnkılaplarının güneşidir. Türk Tiyatrosu'nun gerçek sahibi olan sanatçılar da laik cumhuriyet inancını, uygar Türkiye düşüncesini, doğru sanat değerlerini ve güzel Türkçe'nin onurunu savunma konusunda duyarlı ve donanımlıdır.

KAYNAKÇA

AKI, Niyazi,

Çağdaş Türk Tiyatrosu'na Toplu Bakış 1923 - 1967,
Atatürk Üniversitesi Yayınları, Fen - Edebiyat Fakültesi
Araştırma Serisi: 21, Ankara, 1968.

ÇALIŞLAR, Aziz,

Tiyatro Ansiklopedisi. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları,
Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.